
A PIAC JELENTŐSÉGE RÁCKEVE TURISZTIKAI KÍNÁLATÁBAN

SZABÓ SZABOLCS¹

2007 nyarán Tanszékünk (ELTE FFI Társadalom- és Gazdaságföldrajzi Tanszék) turisztikai felmérést készített Ráckevén. Vizsgáltuk a város turisztikai adottságait, a város turisztikai keresletét és kínálatát, a települési önkormányzat és a turizmusban érdekelt vállalkozások fejlesztési elképzeléseit. A kutatás részeként felmértük a Ráckevei (Soroksári) Dunaág (későbbiekben lásd RSD) menti sétányon heti két alkalommal rendezett piac turisztikai jelentőségét. Kérdőíves módszerrel elemeztük a piacon megfordulók vásárlási szokásait, valamint a piacról alkotott véleményét. A vizsgálat eredményeként pedig fejlesztési javaslatokat fogalmaztunk meg mind a turizmus egészére, mind a piacra vonatkozóan.

Fontos megjegyeznünk, hogy a felmérés részeként szintén kérdőíves felméréssel vizsgáltuk a városba érkező turisták és a helyi lakosok véleményét a város turisztikai kínálatáról, valamint a tervezett fejlesztési elképzelésekről. Jelen tanulmányban azonban a fő hangsúlyt a piac vizsgálatára helyeztük, így a vizsgálatok eredményeire csak röviden térünk ki.

1. RÁCKEVE TÁRSADALMI-GAZDASÁGI HELYZETE

A város és környezete – Ráckevei kistérség² – a fejlettségbeli különbségek elemzése során alkalmazott fontosabb mutatókat tekintve az esetek többségében az országos átlaghoz közeli értéket mutat, de Pest megye fejlettebb kistérségeihez – budaörsi, dunakeszi, gödöllői, pilisvörösvári, szentendrei, váci kistérségek – és különösen Budapesthez viszonyítva azonban már jelentős lemaradást figyelhetünk meg. A KISS J. P. által 2000. évi adatok alapján készített kistérségi GDP becslés szerint (egy főre jutó GDP) a Ráckevei kistérség a megye középmezőnyébe tartozik, 30%-kal a vidéki átlag³ alatti értékkel (a kistérségek országos rangsorában a 73. helyen szerepelt) (KISS J. P. 2003). Bár a FALUVÉGI A. által készített kistérség tipizálása alapján a ráckevei kistérség a dinamikusan fejlődő kistérségek közé tartozik, de azok között a legalacsonyabb egy főre jutó GDP-vel jellemezhető (FALUVÉGI A. 2000). Hasonló következtetésre jutott SIPOS Zs. Is, kutatási eredményei szerint a ráckevei kistérség Pest megyén belül a megyei átlagnál ugyan dinamikusabban fejlődik, de folyamatosan veszít pozíciójából. A SIPOS Zs. által alkalmazott mutatók összességében inkább az átlaghoz közeli értéket mutatnak (pl. életszínvonal, elérhetőség, infrastruktúra, foglalkozási szerkezet), és

---

¹ tanársegéd, ELTE TTK Társadalom- és Gazdaságföldrajzi Tanszék, Budapest. Pázmány Péter sétány 1/C. e-mail: szabosz@ludens.elte.hu, tel: 06-1/2090555/1756-os mellék, fax: 06-1/372-2529

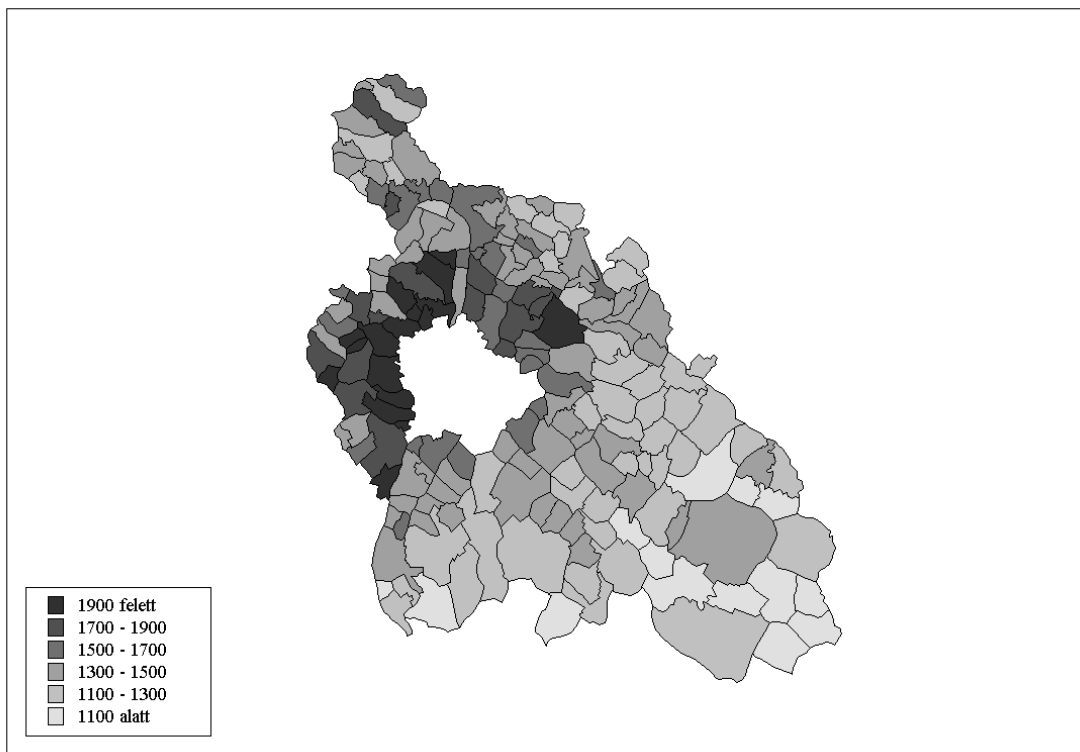
² Apaj, Áporka, Délegyháza, Dömsöd, Dunaharaszti, Dunavarsány, Halásztelek, Kiskunlacháza, Lórév, Majosháza, Makád, Ráckeve, Szigetbecse, Szigetcsép, Szigethalom, Szigetszentmárton, Szigetszentmiklós, Szigetújfalu, Taksony, Tököl.

³ Budapest nélkül

mindössze néhány mutatócsoport esetében figyelhetünk meg a megyei átlagnál kedvezőbb értéket (demográfia, munkanélküliség, üzleti élet és vállalkozások) (Sipos Zs. 2002). Ez utóbbi vizsgálat érdekessége, hogy a turisztikai ágazat mutatócsoportja az egyetlen, amely a megyei átlagnál jóval alacsonyabb értéket mutat.

Az egy adózóra jutó adóköteles jövedelmet – személyi jövedelem-adó alap – vizsgálva szintén megállapíthatjuk, hogy a település és környezete Pest megyei viszonylatban a középmezőny élén helyezkedik el, ennek értéke 2005-ben Ráckeven 1 303 000 forint volt a *(1 térkép)*.

A város előnye azonban, hogy központi funkciói széles spektrumúak (szakorvosi rendelő, ügyészség, bíróság, földhivatal, rendőrség, okmányiroda, különböző szociális szolgáltatások, pénzügyi és üzleti szolgáltatások, valamint a környező települések lakosságát is kiszolgáló kereskedelmi szolgáltatások: pl. piac, diszkont áruházak⁴, szaküzletek), melyek révén a kistérség többi településén élőket is széleskörűen ki tudja szolgálni. Ezek alapján megállapíthatjuk tehát, hogy Ráckeve nem kö-

1. térkép

Egy adózóra jutó SZJA alap, 2005 (ezer forint)

Forrás: Saját szerkesztés, KSH-TSTAR 2005 alapján

⁴ Lidl, Penny Market, valamint a közeljövőben megnyitó Tesco

tődik szorosan a Fővároshoz, sokkal inkább a környező települések központjaként funkcionál. A széleskörű központi szerepkör, valamint az 1990-es évek elején a budapesti agglomerációban felerősödött szuburbanizációs folyamatok (részletesebben lásd DÖVÉNYI Z. – KOVÁCS Z. 1999, EGYEDI Gy. 1998, TOSICS I. 2004) következtében mind a ráckevei kistérség, mind Ráckeve lélekszámának folyamatosan növekedett – 1990-től napjainkig a város lélekszáma majd 15%-kal –, és így 2006 végén a városban élők száma már meghaladta a 9 500 főt (1. ábra)⁵. E növekedés forrása azonban nem a természetes szaporodás, hanem a pozitív vándorlási különbözet. Az intenzív bevándorlási folyamat következménye, hogy a település korszerkezete kedvezőbb, mint az országos átlag, a 0-14 éves korosztály részesedése 18 %, miközben az országos átlag mindössze 15%.

Az utóbbi bő egy évtizedben megfigyelhető lakossági szuburbanizációt azonban nem követte a gazdasági szuburbanizáció, vagyis a városban és környékén nem jelentek meg a fővárosból kiköltöző vállalkozások, és így mind a kistérségben, mind Ráckevén egyre nehezebb munkalehetőséget találni, különösen a szekunder szektorban. Ráadásul a korábban a közeli telephelyen működő és sok munkavállalót foglalkoztató nagyvállalatok és mezőgazdasági termelőszövetkezetek is tönkrementek a rendszerváltozást követően, így az ingázók egy része átmenetileg elvesztette munkahelyét. Napjainkban azonban a regisztrált munkanélküliek aránya kifejezetten kedvező (hozzávetőlegesen 4%, ami megfelel a megyei értéknek, és jóval kedvezőbb az országos 7%-os értéknél), de ez egyben azt is jelenti, hogy a foglalkoztatottak között magas az ingázók aránya, akik kénytelenek naponta nagyobb távolságra utazni (Budapest, Szigetszentmiklós).

1. ábra

A tényleges szaporodás változása Ráckevén, és a Ráckevei kistérségben, 1990-2005

Forrás: Saját szerkesztés, KSH – TSTAR 2005 alapján

⁵ 2006. december 31-én az állandó lakosok száma 9545 fő volt (forrás: Ráckeve Város Polgármesteri Hivatala).

Helyben jelenleg többnyire a kis- és középvállalkozások (kkv) foglalkoztatják a munkavállalókat, melyek egy része ipari tevékenységet folytat (élelmiszeripar, gépgyártás, öntészet – pl. Korax Élelmiszergépgyártó Kft., Dr. Köcher Nagynyomású Alumíniumöntöde, Kevefux, Major Kft, Nowaco), de működnek mezőgazdasági (Keve Szövetkezet), valamint turisztikai tevékenységgel foglalkozó kkv-k is (szállásadók, vendéglátóhelyek). A magas fokú vállalkozási aktivitást mutatja, hogy 2005-ben összesen 1 102 regisztrált vállalkozás volt a városban, ami a népességszámhoz viszonyítva meglehetősen magas értéknek számít.

A helyi munkahelyek számának növelése érdekében a városban létrehozták a Ráckevei Ipari Parkot a település délkeleti részén (Ráckeve, Dömsöd és Kiskunlacháza határában⁶), ahol kedvező körülmények között tudják fogadni a befektetőket (kiépített közművek, kedvező bérleti és vásárlási lehetőségek). Mára már minden telket értékesítettek az ipari park területén, de az eltelt egy év még rövidnek bizonyult ahhoz, hogy az itt letelepülő vállalkozások kiépítsék a tevékenységükhöz szükséges infrastruktúrát, és elindítsák termelő tevékenységüket. Így az ipari park gazdasági hatása egyelőre nem mutatható ki.

A vázolt társadalmi-gazdasági adottságok következtében a város olyan kitörési pontot keres, melyek lehetőséget adnak a hosszú távú fenntartható fejlődésre. A települési önkormányzat elképzelése szerint ilyen kitörési pont lehet a turizmus, hiszen Ráckeve turisztikai szempontból kedvező adottságokkal rendelkezik.

2. A TURISZTIKAI KÍNÁLAT ÉS KERESLET RÖVID JELLEMZÉSE

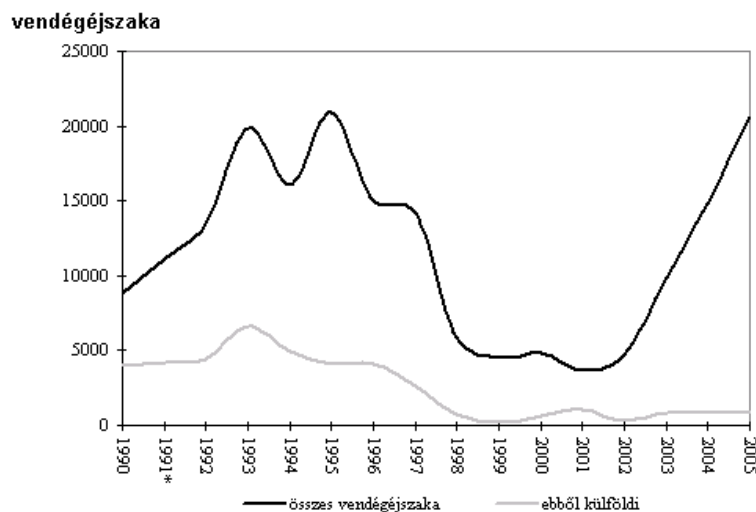
A város alapvetően kedvező turisztikai adottságokkal rendelkezik. A természeti adottságok közül kiemelkedik az RSD, a város határában már évtizedek óta működő termálfürdő, és az arra épülő élményfürdő (AquaLand), valamint a Csepel-sziget gazdag növény- és állatvilága. Az építészeti adottságok közül kiemelkedik a Savoyai kastély, az Ortodox Szerb templom (Nagyboldogasszony) templom –, a Fekete Holló épülete (egykori vendéglátóhely), a belváros egységes építészeti arculata, valamint az RSD felett átívelő Árpád-híd. Ráadásul a turizmus nem előzmények nélküli, hiszen Ráckeve – és egyben az RSD teljes part menti zónája – már évtizedek óta ismert pihenőhely a környékbeli, és a fővárosi lakosok körében. Budapest XXI. kerülete és a Makádi/Tassi zsilip között az RSD minkét oldalán egy több mint 9 500 üdülőtelekből álló, majdnem teljesen összefüggő üdülő- és nyaralósor épült ki (JAKAB A. – RESS S. 2006). A ráckevei partszakaszon összesen 1 100 üdülőte-

⁶ Az Ipari Park fekvése kedvezőnek tekinthető, hiszen az 51-es út mellett fekszik, ahonnan kb. 20 kilométer távolságban található az M0 Dunaharaszti lehajtója, de közel helyezkedik el Dunaujváros (kb. 30 km), valamint Kecskemét és Székesfehérvár (kb. 50-50 km). Ezen kívül Kiskunlacházán található egy egyelőre még hasznosításra váró egykori katonai repülőtér.

lek található, ahol nyáron nem csak az üdülőtulajdonosok tartózkodnak, hanem gyakran a rokonok és ismerősök is. A nyári időszakban itt pihenők pontos számáról statisztikai adatok nem állnak rendelkezésre, de akár több ezer fővel is növekedhet a Ráckeven tartózkodók száma. A későbbiekben ismertetésre kerülő felmérésünk szerint a Ráckeveére érkező turisták közel háromnegyede száll meg saját tulajdonú, vagy a rokonai-ismerősei tulajdonában lévő házába/nyarlóban, így a ilyen típusú szálláshelyekre érkező turisták száma becslésünk szerint legalább 40-50 ezer főre tehető egy évben.

A minőségi turizmus terén azonban még jelentős lemaradás figyelhető meg (magas színvonalú fizető vendéglátás, éttermek és egyéb vendéglátóhelyek, szórakozási lehetőségek, programkínálat). Ráadásul a város még csak mostanában keresi turisztikai arculatát, valamint azt a szlogent, amelyet a kiválasztás után is csak alapos és hosszadalmas munkával lehet megismertetni, majd pedig eladni a belföldi, és később a nemzetközi piacon. A város tehát egyelőre nem igazán tudja kihasználni adottságait.

A KSH adatai szerint (TSTAR 2005) a kereskedelmi szállások szállásférőhelyeinek száma mindössze 144, ahol összesen 13 ezer vendég fordult meg 2005-ben (ezek közül majd 10 000 fő a Kék Duna Wellness Hotelban), valamivel több mint 20 ezer vendégéjszakát eltöltve (ebből közel 15 000 vendégéjszakát a Kék Duna Wellness Hotelban)⁷ (2. ábra). Bár összességében a férőhelyek száma nem magas, de a szállásadók többsége a téli hónapokban így is alacsony kihasználtságról számolt be. Az egy turistára jutó vendégéjszakák száma tehát igen alacsony, jellemzően 1 éjszakára ér-

2. ábra

A vendégéjszakák száma a kereskedelmi férőhelyeken, 1990-2005

Forrás: Saját szerkesztés, KSH-TSTAR 2005 alapján (*becslés)

⁷ A Kék Duna Wellness Hotel 2006-ban már több mint 12 000 vendéget fogata, akik közel 16 500 vendégéjszakát töltöttek el náluk – Sárvári Krisztina (Kék Duna Wellness Hotel) szóbeli közlése alapján

keznek a turisták, és azok többsége is egy szálláshelyen realizálódik. E mellett kedvezőtlennek tendenciának tekinthető, hogy tartósan alacsony a külföldiek részesedése a turisták között.

A szálláshely kínálat meglepő módon szélesebb körű, mint amire a statisztikai adatok alapján következtethetünk. Jelenleg egy négycsillagos (Kék Duna Wellness Hotel) és egy három csillagos szálloda (Savoyai Kastély Hotel), öt panzió és motel (Bálványos Sport Panzió, Leányvári Fogadó, Laguna Panzió, Oázis Park Motel), valamint néhány vendégház (Kis Szárcsa Vendégház, Kata Vendégház, Hevereszt vendégház, Ráckevei Vendégház) fogad vendégeket a városban. Ezen kívül a Somlyó-szigeten van fizető vendéglátás.

A szálláskínálat struktúrája így kedvezőnek minősíthető, hiszen a magas színvonalútól a turisztaszállásig szinte teljes a kínálat. Mindez az árakban is tükröződik, hiszen 2 000 forint + IFA/fő/éjtől egészen 22 500 forint + IFA /fő/éj-ig található szálláslehetőség a városban. Ennek ellenére a vendégéjszakák döntő többsége egy szállodához köthető.

A város által preferált minőségi turizmus felé történő elmozdulást mutatja azonban az a tény, hogy a városban működő két szálloda alkalmas konferenciák lebonyolítására⁸, valamint a szállásadók többsége a turizmuson belül egyre nagyobb szerepet játszó aktív pihenés irányába fejleszti szolgáltatásait (Lagúna Panzió, Leányvári Fogadó, Kék Duna Wellness Hotel, Savoyai Kastélyszálló) (1. táblázat).

A jövőbeli fejlődés fontos alapköve lehet az AquaLand-ot üzemeltető Tókert Projekt Kft. fejlesztési programja. A ráckevei termálfürdő már közel 3 évtizede működik. A jelenlegi üzemeltető – Tókert Projekt Kft., mely a szigetszentmiklói Oázis Wellness Park kapcsán már több mint egy évtizedes fürdőüzemeltetési tapasztalatokkal rendelkezett – 2004-ben vette át a komplexumot, és három ütemben egy komplex turisztikai centrum kiépítését tűzte ki célul. Első ütemben az eredeti terület mellé 12 hektárt vásároltak, a korábbi töltő-ürítős medencéket szűrő-forgató rendszerűekre cserélték, átalakították a víznyerő kutat – bővítették a korábbi vízhozamot, majd artézi kutat is fúrtak az új medencék vízellátásának biztosítása céljából –, valamint 1300 m² új vízfelületet és több csúszdarendszert építettek ki, valamint fejlesztették a kiszolgáló létesítményeket – étterem, vizesblokkok – és rendezték a fürdő környezetét is – sportolási lehetőségek, játszótér, zöldfelület. A második ütem részeként folyamatban van a fedett uszoda kiépítése, a harmadik ütemben pedig – várhatóan 2008-2010 között – többek között egy 100 szobás négycsillagos szálloda, egy 100 fős étterem, 4 konferenciaterem, 60 lakókocsi befogadására alkalmas kemping, valamint faházak és sátorhelyek kialakítása várható⁹. Ezen kívül folyamatban van a termásvíz gyógyvízzé nyilvánítása (mozgásszervi-, izületi- és bőrproblémák kezelése). A projekt alapvetően sikeresnek nevezhető, hi-

---

⁸ 2005-ben és 2006-ban a Kék Duna Wellness Hotel árbevételének kétharmada a konferenciaturizmusból származott, és csak 20-25%-a egyéni turistáktól.

⁹ ifj. Karcagi Sándor, igazgató (Tókert Projekt Kft.) szóbeli közlése alapján

1. táblázat
A ráckevei szálláshelyek főbb adatai

Forrás: Saját szerkesztés

Név	Férőhely	Szállásdíj	Célpiac	Foglalkoztatottak száma	Vendégforgalom jellemzői	Jövőbeli fejlesztési tervek
Bálványos Sport Panzió	21 ágy 8 szoba	3500 forint + IFA/fő/éj	Alacsonyabb jövedelmű turisták; környéken dolgozó munkások; Családi rendezvények	3 fő	A téli hónapokban jelentős visszaesés; 2006-hoz képest érzékelhető forgalom-csökkenés	Még nincs konkrét terv, de szükségesnek érzik a fejlesztést
Kék Duna Wellness Hotel ****	47 szoba 95 ágy	átlagosan 22.500 forint + IFA /fő/éj	Konferenciák; 35-50 év közötti korosztály, főleg magyarok; külföldiek: németek, osztrákok, hollandok	33–36 fő	2006-hoz képest a telítettség nem változott, de a bevétel csökkent	Helyhiány miatt a szálloda nem bővíthető, így a Wellness részleg minőségi fejlesztését tervezik
Lagúna Panzió	14 szoba 30 ágy	5500 forint + IFA /fő/éj	Külföldi turisták; Családi rendezvények; Konferenciák; Vadászat	2 fő	Hétvégenként van nagyobb forgalom	A közeljövőben nem terveznek nagyobb beruházást
Leányvári Fogadó	20 ágy	2000 forint + IFA /fő/éj – 6000 forint + IFA /fő/éj	környéken dolgozó magasabb beosztású vezetők, művezetők	4 fő	2006-hoz képest érzékelhető visszaesés	Lovarda, lőtér
Savolyai Kastélyszálló ***	28 szoba 56 ágy	6250 forint + IFA /fő/éj	Konferenciák; Családi rendezvények; Aktív kikapcsolódásra vágyók (lovaglás, vízi sportok, tenisz)	10 fő	-	Szolgáltatások színvonalának javítása; Szabadidős foglalkozási lehetőségek bővítése

szen a fürdő forgalma folyamatosan növekszik: 2005-ben 35 ezer, 2006-ban pedig már 60 ezer vendéget fogadtak, erre az évre pedig 85 ezer vendéggel számolnak¹⁰).

A turisták fogadásához és megfelelő színvonalú kiszolgálásához természetesen nem csak szálláshelyre, hanem szórakozási lehetőségekre, turisztikai látványosságokra, valamint egyéb programokra és rendezvényekre is szükség van. A már említett természeti és építészeti adottságok ehhez

¹⁰ ifj. Karcagi Sándor, igazgató (Tókert Projekt Kft.) szóbeli közlése alapján

megfelelő alapot szolgáltatnak, de nagy figyelmet kell fordítani a meglévő adottságok bemutatására (lásd pl. az animátor szolgálat megszervezését Gyulán, ahol animátorok segítségével mutatják be a város nevezetességeit, illetve gyerekprogramokat szerveznek). Olyan rendezvények szervezésére kell törekedni, amely több órára képes lekötni a turistákat. Ezen a téren a városban van már néhány pozitív kezdeményezés:

- János Vitéz Napok,
- Országos Nemzetiségi Fesztivál,
- Őszi Ászok Fesztivál (horgász, vadász, borász stb.),
- Summerfest Nemzetközi Folklórfesztivál,
- komolyzenei koncertek a Savoyai kastélyban.

Általános problémaként merült fel azonban a szórakozási lehetőségek hiánya, vagy azok szűk keresztmetszete (mozi, étterem, falusi hangulatú vendéglők, sétahajózás), valamint sokan panaszkodnak az RSD vízminősége miatt. Ráadásul hiba fekszik a város a Duna partján, mégsem működik szabadstrand a városban.

Különösen hiányosnak nevezhető a kulturális programkínálat. Az ilyen típusú szórakozási lehetőségek biztosítása érdekében át kell gondolni az Árpád Múzeum jövőbeli szerepét. Az átlagos havi 250 látogató ugyanis napjainkban nagyon kevés, ráadásul e látogatóknak is csak a fele turista¹¹.

A turisztikai ágazat kapcsán mindenképpen meg kell említenünk, hogy a marketing terén még jelentős hiátus mutatkozik (mind a helyi lakosság, mind a potenciális turisták körében). Mind a turisták, mind a helyi lakosok jelentős része panaszkodott arra, hogy nem jut megfelelő és elegendő információhoz a városról, valamint a különböző rendezvényekről. Felmérésünk szerint a fizető vendéglátóhelyeken megszálló, valamint az AquaLandba érkező turistákra jellemző, hogy a belvárosba nem mennek be, legfeljebb az RSD partján hetente kétszer (szerda és szombat) rendezett piac mutat némi vonzerőt. Megfelelő marketinggel – esetleg árukapcsolással – mindez minden bizonnyal javítható lenne.

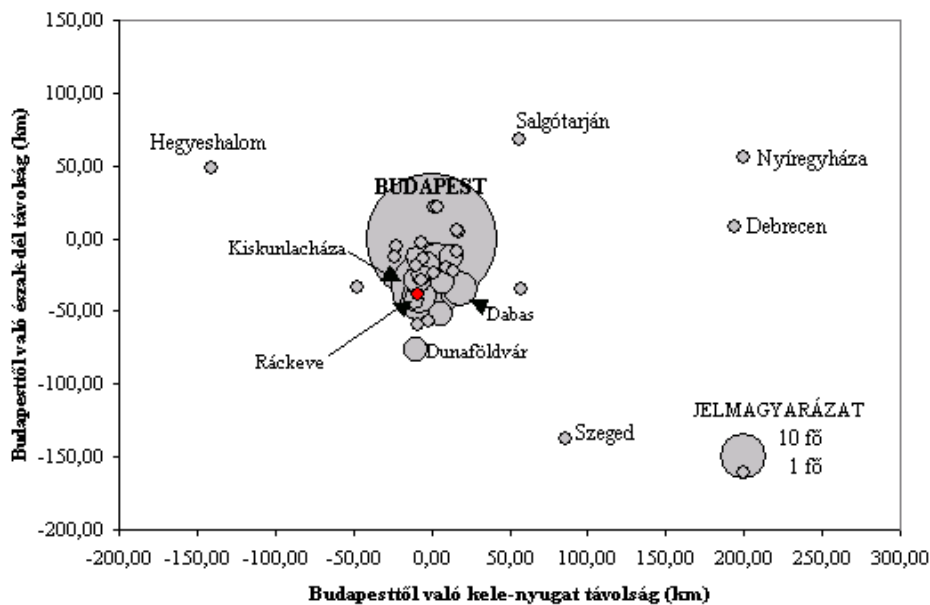
A turisztikai kereslet elemzésekor kutatásunk legfontosabb megállapításaira támaszkodunk. A felmérés során összesen 184 turistát kérdeztünk meg a város forgalmasabb pontjain, a Kék Duna Wellness Hotelben, valamint az AquaLand területén. A turisták körében végzett kérdőíves felmérés alapján kitűnik, hogy a városba érkező látogatók elsősorban Budapestről (40 %), valamint Ráckeve közvetlen környezetéből (elsősorban Kiskunlacházáról) utazott a városban. Kevesen érkezett ennél nagyobb távolságról (többnyire 1-1 főt sikerült felmérnünk – pl. Salgótarján, Debrecen, Szeged) vagy külföldről (2 fő) (3. ábra). Szervezett csoportot pedig csak az AquaLand, valamint a Kék Duna Wellness Hotel (esetenként pedig a Szerb templom) vonz.

---

¹¹ Az Árpád Múzeum tájékoztatása alapján

A megkérdezettek nagyobb része nem tervez hosszabb Ráckevei tartózkodást, majd kétharmaduk mindössze 1 napra érkezett a városba, vagy nem tölt el egy éjszakát sem a városban (2. táblázat). Az ennél hosszabb tartózkodást tervező turisták többsége pedig vagy csak néhány éjszakára érkezik (jellemzően 1-2 éjszaka), vagy nagyon hosszú tartózkodásra rendezkedik be (szinte kizárólag a családi nyaralók igénybevételével). Azonban mindenképpen meg kell jegyeznünk, hogy a nyaralási-pihe-

3. ábra

A megkérdezett turisták állandó lakhely szerinti megoszlása

Forrás: Saját szerkesztés

2. táblázat

A megkérdezettek által Ráckeven eltölteni tervezett éjszakák száma (%)

Forrás: Saját szerkesztés

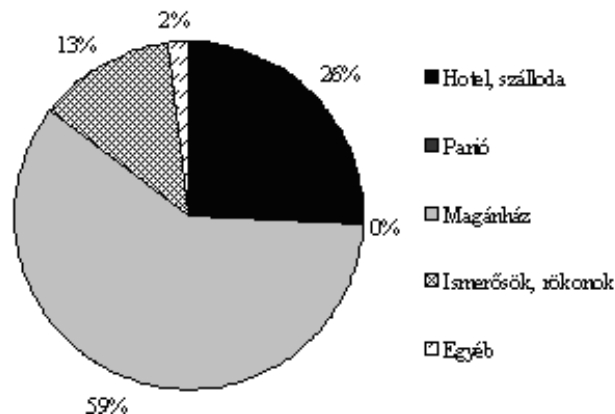
0 éjszaka	63
1 éjszaka	8
2 éjszaka	7
3 éjszaka	5
4-6 éjszaka	3
egy hétnél tovább	15

nési céllal érkezők többsége (több mint 60%-a) már sokadszorra pihen a városban, és többségük (93%) a későbbiekben is tervezi, hogy visszatér még a városba turistaként.

A turisták szálláshely-választása így meglehetősen egyoldalúnak tűnik (4. ábra). Mint a korábbiakban láthattuk, az RSD partján rendkívül sok nyaraló épült az utóbbi évtizedekben, így nem meglepő, hogy a legalább 1 éjszakára Ráckevére érkező turisták többsége magánháznál száll meg. Ha ehhez hozzáadjuk a rokonoknál, ismerősöknél megszállók arányát (itt többnyire nyaralóval rendelkező rokonról vagy ismerősről van szó), akkor már majd háromnegyedes részesedésről beszélhetünk. A fennmaradó rész (a megkérdezettek kb. negyede) pedig a már korábban bemutatott szállodákban és panziókban száll meg. A két csoport közötti különbség értelemszerűen megmutatkozik a fogyasztási szokásaikban is. A nyaralókban megszállók sokkal inkább önellátásra rendezkednek be, míg a szállodában, hotelben megszállók értelemszerűen étteremi szolgáltatásokat vesznek igénybe. A szálláshelyek színvonalával általában elégedettek a megkérdezettek, egyikük sem adott rossz ill., nagyon rossz minősítést. Az ideérkező turistákat az utazás célja alapján is célszerű csoportosítani (5. ábra). A megkérdezettek majdnem a fele (46%) kifejezetten nyaralási, pihenési céllal érkezett Ráckevére, és közülük is a többség (63%) a fővárosból.

A megkérdezettek negyede pedig kifejezetten bevásárlási céllal érkezett a városba. A piacon kívül természetesen figyelembe kell venni a már szintén említett áruházak vonzerejét. A harmadik nagyobb csoportot az AquaLand vendégei alkotják, akik közül sokan szervezett keretek között érkeznek a fürdőbe, és a városon csak átutaznak.

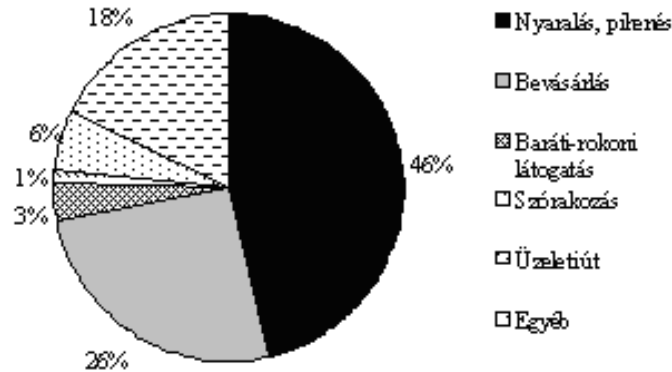
Az AquaLand fontosságát mutatja az a tény is, hogy a megkérdezettek majd kétharmada (62%) volt már a fürdőben, és döntő többségük kifejezetten jó véleménnyel van a létesítményről (6. ábra). A megkérdezettek több mint a fele jó ill., nagyon jó minősítést adott, és ha ehhez hozzáadjuk

4. ábra

A legalább 1 éjszakát Ráckevén töltő megkérdezettek szálláshelyválasztása

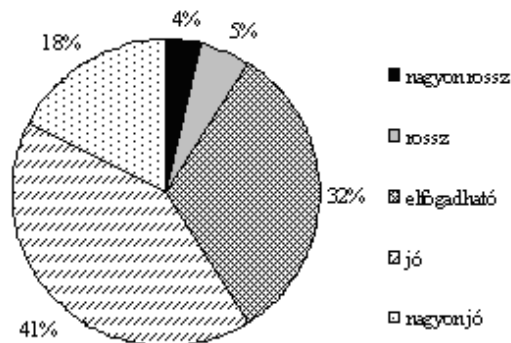
Forrás: Saját szerkesztés

5. ábra

Az utazás célja a megkérdezettek körében

Forrás: Saját szerkesztés

6. ábra

Az AquaLand színvonalának értékelése a megkérdezettek turisták körében

Forrás: Saját szerkesztés

az elfogadható minősítést adók arányát is, akkor már több mint 90% azon megkérdezettek aránya, akik elégedettek a fürdővel. Figyelemre méltó az is, hogy sem a rendezvények, sem a helyiek vendégszeretete nem bizonyult lényeges vonzerőnek.

A felmérés során arra is kíváncsiak voltunk, hogy a Ráckeve-re utazó turisták miért választják a várost. A felmérés eredménye némiképp meglepő, hiszen az általunk vártakhoz képest jóval nagyobb szerepe van az AquaLandnak (3. táblázat). Ehhez képest a város természeti adottságai, valamint a város hangulata, építészeti adottságai némiképp háttérbe szorulnak.

3. táblázat

A választás indoka a megkérdezett turisták körében (említések száma)

Forrás: Saját szerkesztés

Kulturális rendezvények, egyéb programok	4
Helypark vendégszeretete	4
A város természeti környezete	29
A város hangulata, jó hírneve, építészeti adottságai	17
Korábbi kedvező tapasztalat	6
AquaLand	43
Egyéb	2

3. TURISZTIKAI FEJLESZTÉSI ELKÉPZELÉSEK RÁCKEVÉN

Ráckeve város önkormányzatának fejlesztési tervei a gyógyvíz, az RSD, valamint a városban szervezett fesztiválok és egyéb rendezvények köré csoportosíthatóak.

- A *gyógyvízre* alapozva a termálfürdő (AquaLand) mellett szeretnék létrehozni egy szabadidő központot, valamint egy Rehabilitációs Gyógy-centrumot (lásd AquaLand projekt)
- Az RSD-hez kapcsolódóan a jelenleg nem üzemelő Duna strand és kikötő (valamint az MHSZ épületének) hasznosítása a legfontosabb célkitűzés, ahol nem csak fürdési, hanem egyéb sportolási lehetőséget is biztosítanak. A vízi sportok feltételeinek javításához, és így a vízi sportokat kedvelő turisták ide csábításához az önkormányzat terveiben szereplő kishajó kikötő mellett szükség lenne egy kempingre, valamint kajak- és kenukölszöngési lehetőségre. A fizetőképesebb turisták kiszolgálására pedig a manapság divatos vízisportok (pl. vízisí és jet-ski) feltételeit is ki lehetne építeni (megfelelő rámpa kiépítése, esetleg néhány bója kihelyezésével egy pálya kijelölése).
- A *fesztiválok és rendezvények* kapcsán a már korábban említett rendezvényeket tervezik továbbfejleszteni, valamint egy új, nemzetközi hírű állandó kiállítás megrendezését tűzték ki célul (Kertkultúra Kiállítás és Szabadidő Park). A tervezett kiállítás természetes környezetükben mutatná be a különböző egynyári, kétnyári és évelő növények, valamint a kertműveléshez kapcsolódó kiegészítőket (szerszámok, öntözés stb.). A kiállítás területére vendéglátóhelyek is települnének, valamint egy szabadidőparkot is kiépítenének (kötél-

pálya, labirintus), így az egyben kikapcsolódási – pihenési lehetőséget nyújtana a turisták számára. Mindez első ránézésre nem tűnik telitalálatnak. Egyrészt a közeli Szigetszentmiklóson már több mint egy évtizede szerveznek hasonló tematikájú rendezvényt (Hortus Hungaricus Nemzetközi Kertészeti Szakkiállítás és Vásár), bár kétségtelen, hogy az csak egy pár napos vásárnak tekinthető. Másrészt erősen kérdőjeles, hogy mennyi látogatót sikerült majd becsalogatni a kiállításra. Az AquLand területén végzett kérdőíves felmérés egyik fontos tapasztalata volt, hogy a látogatók jelentős része magába a városba már nem megy be, pusztán csak a fürdés miatt érkeznek ide.

A három fő fejlesztési elképzelés mellett szerepel még az önkormányzat terveiben az egykori Fekete Holló étterem épületének hasznosítása, a Csepel-szigeti kerékpárút-hálózat fejlesztése, valamint a városkép javítása (teraszos vendéglátóhelyek kialakításának elősegítése, közterületek virágosítása, a belváros forgalmi rendjének átalakítása, a települési tavak környezetének rendezése, a Régi Városháza felújítása stb.). A kerékpáros turizmus fejlesztése különösen fontos lehet, hiszen a város a Csepel-sziget déli és középső részének kerékpáros központjává válhatna, mert csak itt áll rendelkezésre elegendő szálláshely. Ráadásul az RSD-n való átkelés lehetőség is ide vonzhatja a kerékpáros turistákat. Fontos megjegyeznünk, hogy a sziget közútjai meglehetősen alacsony forgalommal jellemezhetőek, ezért az esetek többségében nem is kellene kerékpárutakat kiépíteni, elég lenne a megfelelő információs táblákat kihelyezni, valamint fejleszteni kellene a kiszolgáló infrastruktúrát (kerékpárszerviz, kerékpárkölcsonzó, szálláslehetőségek stb.).

Látható tehát, hogy a turisztikai fejlesztési elképzelések között mind a passzív, mind az aktív rekreáció megjelenik (kombinált stratégia). Azonban érdemes lenne még nagyobb hangsúlyt helyezni az aktív rekreációra (vízisportok, kerékpáros turizmus, horgászat, vadászat lovas turizmus stb.), valamint a természetvédelemre és az oktatásra (erdei iskola, tanösvény, madár-megfigyelőhelyek stb.). Az utóbbi években ráadásul Magyarországon is egyre inkább előtérbe kerül az ún. egészséges életmód, és így az ahhoz kapcsolódó turisztikai szolgáltatások is jelentős fejlődési potenciált rejtenek magukban. Minderre pozitív példa a Kék Duna Wellness Hotel tevékenysége, hiszen lassan már országos hírrrel rendelkezik. Nem mellékesen pedig Ráckeve nagyon közel fekszik Budapesthez (mindössze 40 kilométer), és ha csak a budapesti agglomerációban élő 18-49 éves korosztályt nézzük, akkor óriási potenciális piacról beszélhetünk.

Mindez összhangban a van a turizmusban érdekelt vállalkozók elképzeléseivel, melyek többsége szívesen venné a programkínálat bővítését, a szórakozási lehetőségek fejlesztését, az aktív pihenés feltételeinek javítását, a gyógyturizmus fejlesztését, a szabadstrand újbóli megnyitását. Az általunk megkeresett vállalkozások életében eltérő szerepet játszik a turizmus. Az éttermek és büfék forgalmát az üzemeltetők szerint szinte 100%-ban a turizmus határozza meg, a csúcs pedig értelemszerűen a főszezonban valósul meg. Vendégkörükben a helyi lakosok kevésbé játszanak fontos szerepet, nem úgy, mint a fagyizók és cukrászdák forgalmában, ahol a helyiek és a turisták megoszlása

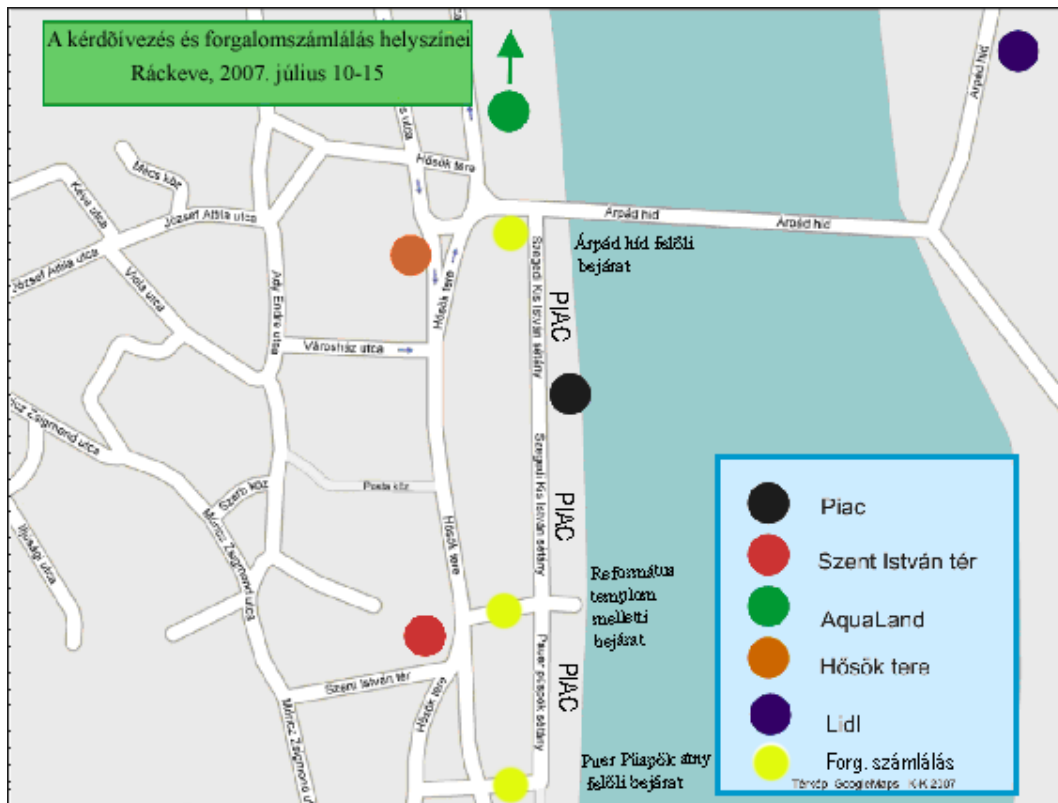
már nagyjából fele-fele. Ez utóbbiak esetében ráadásul a forgalom időjárásfüggő is, hiszen melegebb időben több, míg hidegebb időben kevesebb vendég érkezik. Az élelmiszerüzletek, pékségek és italboltok esetében a turisták már nem játszanak meghatározó szerepet a vendégkörben, inkább a helyiek veszik igénybe szolgáltatásaikat. A jövőbeli fejlesztésekkel kapcsolatban igen eltérően gondolkoznak. Egyes vállalkozások (főleg az éttermek és fagyizók) nem terveznek fejlesztéseket, mert saját helyzetértékelésük szerint jó színvonalú szolgáltatást nyújtanak. Mások viszont fejleszteni szeretnének, azonban nem áll rendelkezésükre az ehhez szükséges tőke. A fejlesztést fontolgató vállalkozások tervei főként a befogadóképesség növelésére illetve berendezési tárgyak cseréjére terjed ki. A fejlesztésekre szánt összeg általában 0,5 – 1 millió Ft. Mindezt azonban kétségessé teszi, hogy tapasztalataik szerint az utóbbi 1-2 évben, ha nem is jelentősen, de csökkent a Ráckeveére érkezők száma. Jóllehet a KSH adatainak tükrében ez nem tekinthető pontos helyzetértékelésnek, arra elég lehet, hogy a tervezett fejlesztéseket ne valósítsák meg. Ennek elkerülése érdekében tájékoztatni kellene a vállalkozókat a legfrissebb adatokról, és a jövőben várható növekedésről.

4. A RÁCKEVEI PIAC TURISZTIKAI JELENTŐSÉGE

Mint korábban láthattuk, a Ráckeveére érkező turisták jelentős része érkezik bevásárlási céllal a városba, így mindenképpen fontos a kiskereskedelem egyik speciális elemének, a piacnak a vizsgálata. A turizmus és a kereskedelem kapcsolatának vizsgálata nem újszerű a hazai szakirodalomban. Az MTA FKI által végzett felmérés szerint a külföldi turisták a hazai kiskereskedelmi forgalom majd 14%-át, a belföldi turisták pedig majd 8%-át teszik ki (MICHALKÓ G. 2004). A vizsgálat eredményeként Ráckeven 30-39% közöttire becsülték a turisták részesedését a kiskereskedelmi fogalomból, ami alapján fontosnak tartottuk a helyi kiskereskedelemben fontos szerepet játszó piac vizsgálatát.

Mint korábban láthattuk, a turisztikai fejlesztések egyik legfontosabb eleme, hogy a városba érkező turistákat be kell csalogatni a belvárosba, és ott megfelelő programokat és látnivalókat kell biztosítani a számukra. Véleményünk szerint ennek az egyik eszköze lehet a Duna parti sétányon kiépített korzón rendezett piac, valamint maga a sétány. A kitűnő adottságokkal rendelkező piacon (belvárosi és egyben vízparti fekvés) már napjainkban sem csak a ráckeveiek és a környező településeken élők, hanem a turisták is előszeretettel vásárolnak, ami egyértelműen megmutatkozik a piaci napokon tapasztalható zsúfoltságban (2. térkép).

Ráadásul a piac lehetőséget biztosít a környező települések őstermelőinek, hogy az általuk megtermelt árukat maguk értékesítsék, valamint az egyéb terméket árusító kereskedők – pl. élelmiszer, ruházat, cipő, vegyi áruk, könyv stb. – is élnek a piac kínálati lehetőségeivel.

2. térkép

A turisztikai felmérés adat-felvételezésének helyszínei

Forrás: Saját szerkesztés

A vásárlók szokásairól, valamint a vásárlók piacról alkotott véleményéről kérdőíves felmérés alkalmazásával igyekeztünk minél pontosabb információkat szerezni, melyeket kérdezőbiztosok (6 fő) töltettek ki a megkérdezettekkel¹². A kérdőíves felmérésen kívül a három jelentősebb ki- és bejáratnál – Árpád-híd felőli bejárat, Református templom melletti lejáró, Pauer Püspök sétány – számlálóbiztosok (3 fő) regisztráltak félórás időintervallumonként a piac területére érkező emberek számát, így próbálva meghatározni a potenciális fogyasztópiac nagyságát. A vizsgált napon kérdezőbiztosaink összesen 5 502 fő látogatót regisztráltak. Figyelembe véve a módszerben rejlő hibalehetőségeket¹³, a látogatók száma becslésünk szerint 5 000 főben adható meg.

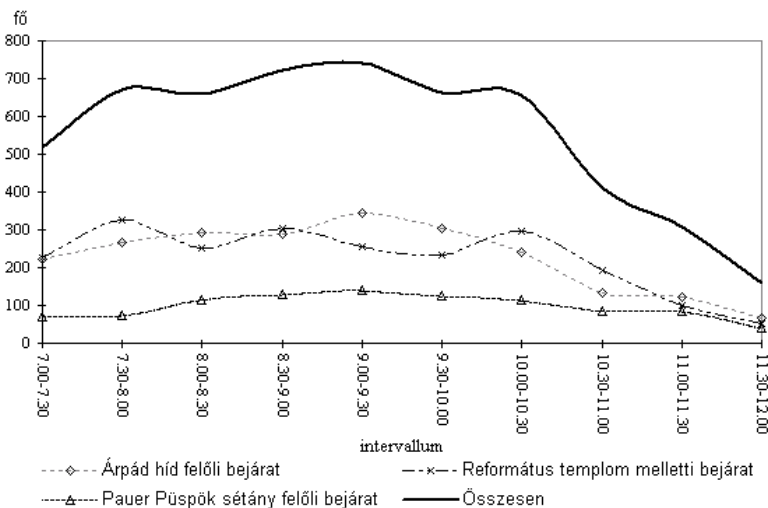
¹² A felmérés során 120 kérdőívet töltöttünk ki (ebből 66 fő nem helyi lakos volt).

¹³ Bár a vásárlók nagyon készségesek voltak, és többnyire maguk jelezték, ha már más bejáratnál regisztráltak őket, de valószínűleg így is több esetben előfordulhatott, hogy egyes embereket több alkalommal is regisztráltunk. Ezen kívül a piac deli bejáratánál az alacsony forgalom miatt nem számláltuk a piacra érkezőket.

A forgalomszámlálási adatok alapján látható, hogy a híd felé eső északi bejáró, valamint Református templom melletti középső lejáró a legforgalmasabb (2 281 ill., 2 237 fő). A Pauer Püspök sétányon az előzőekhez képest sokkal kevesebben érkeznek a piacra (984 fő) (7. ábra). A piacra érkezők számának időbeli lefutására jellemző, hogy a forgalom 7 óra után élénkül meg, majd 7³⁰-10³⁰ között magas szinten stabilizálódik, 30 percenként 650-750 fő regisztráltunk. Ezt követően a piacra érkezők száma gyorsan csökken, és az utolsó fél órában már csak alig több mint 150 fő érkezett. A piacra érkező vásárlók számának időbeli lefutásának érdekessége, hogy a Református templom melletti lejárónál erőteljes hullámvázst figyelhetünk meg, mely a bejáróhoz közel elhelyezkedő buszmegálló következménye. Mindezek alapján megállapíthatjuk, hogy a vásárlók kényelmét szolgáló esetleges jövőbeli fejlesztéseket (pl. kerékpártároló, WC stb.) célszerű lenne a Református templom melletti lejárónál, valamint az Árpád híd felé eső északi bejárónál, vagy azok közvetlen közelében megvalósítani.

A megkérdezettek valamivel kevesebb, mint fele (45%) volt helyi lakos. Tehát egyértelműen tapasztalható, hogy a turisták (részben bevásárlóturisták, részben a településen vagy a közvetlen környezetébe pihenő turisták) nagy számban keresik fel a piacot. A nem ráckevei illetőségűek többsége budapesti (29%), de majdnem hasonló arányt képviselnek a környező települések lakói (22%), akik elsősorban Szigetbecséről, Kiskunlacházáról, Szigetújfaluból és Dömsödről érkeztek (8. ábra).

A nem helybeli lakosok többsége alapvetően nyaralási pihenési célból érkezett a településre (47%), és mindössze a megkérdezettek 30%-a utazott kifejezetten bevásárlási céllal Ráckevére (9. ábra). Az állandó lakhely Ráckevétől való távolsága erős korrelációt mutat az utazás céljával: minél

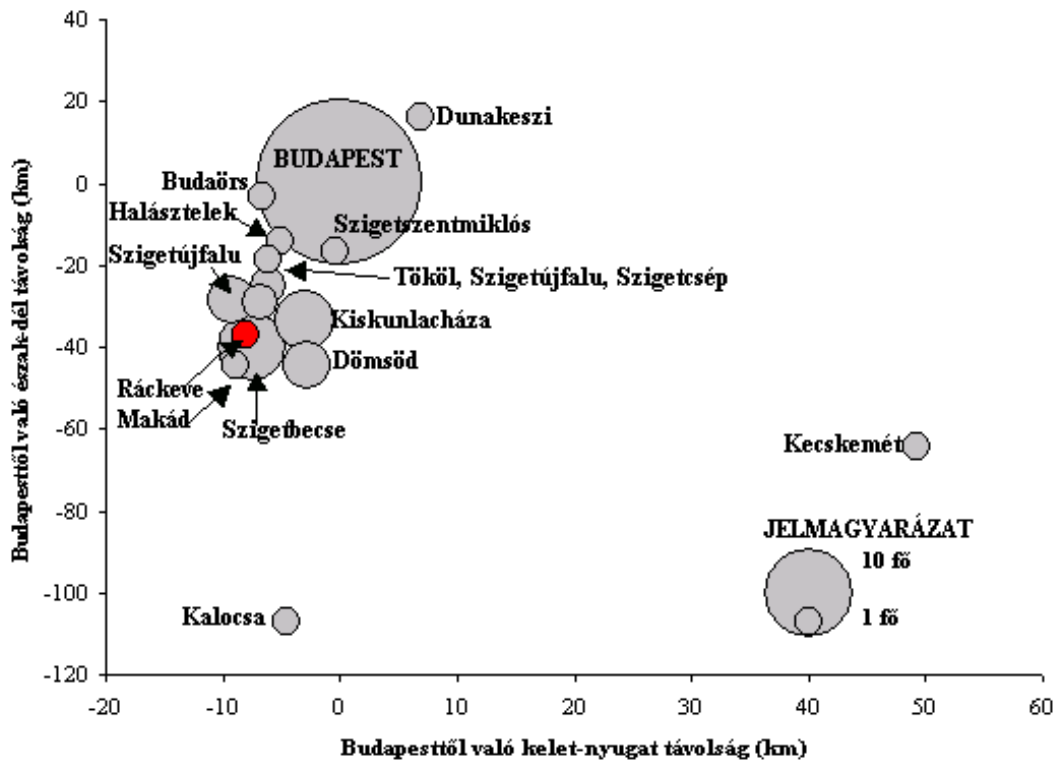

7. ábra

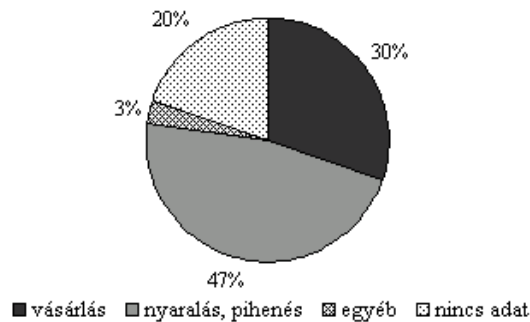
A Ráckevei piac látogatóinak száma 2007. július 14-én, szombaton (7⁰⁰-12⁰⁰)

Forrás: Saját szerkesztés

8. ábra
 A nem helyi lakosok állandó lakhely szerinti megoszlása
 Forrás: Saját szerkesztés

9. ábra
 A megkérdezett nem helyi lakosok ráckevei tartózkodásának oka
 Forrás: Saját szerkesztés

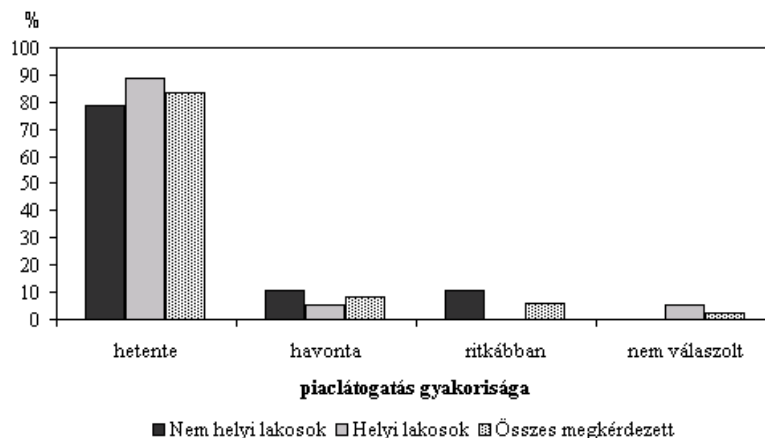
távolabbi településről utaztak a megkérdezettek a városba, annál nagyobb valószínűséggel nyaralási-pihenési céllal érkezett.

A budapesti lakosok körében a nyaralási-pihenési célzatú utazás aránya 90%, míg a szomszédos településekről érkező vásárlók (Kiskunlacháza, Szigetbecse, Szigetszentmárton, Dömsöd) kizárólag a piac miatt – vásárlási célzattal – utaztak Ráckevére. Fontos megjegyeznünk azonban, hogy a nagyobb távolságról érkező vásárlók is többnyire heti gyakorisággal járnak a piacra, vagyis feltételezhetően olyan nyaralótulajdonosok, akik a nyáron hosszabb időt töltenek Ráckevén.

A megkérdezettek döntő többsége (83%) heti rendszerességgel látogatja a piacot, vagyis a vásárlók nagyobb része visszatérő törzsvásárlónak nevezhető (10. ábra).

Ráadásul a piaclátogatás gyakoriságát tekintve nem mutatható ki érdemi különbség a helyi és a nem helyi lakosok között. Arra a kérdésre pedig, hogy miért szeretnek a piacra járni, döntő többségben a piac hangulatát jelölték meg válaszként (4. táblázat). Döntésüket sokkal kevésbé befolyásolja az itt kapható áruk ára. A helyi és a nem helyi lakosok között itt sem figyelhetünk meg markáns különbséget, bár a nem helyi lakosok kicsit érzékenyebbek az árakra, és a kiszolgálás gyorsaságára.

A vásárlók piacról alkotott véleménye kifejezetten pozitívnak értékelhető. A megkérdezettek döntő többsége (96%) megfelelő helyszínek tartja a piac jelenlegi helyét. Mindössze 5 megkérdezett volt ellenkező véleményen, és ők is elsősorban a zsúfoltságra panaszkodtak. A többség szerint (70%) azonban a zsúfoltság is hozzátartozik a piachoz, hiszen ez adja meg a sajátos hangulatát, és csak harmadukat zavarja valamelyest, de mint említettük, nem olyan mértékben, hogy a piac helyszínét alkalmatlannak találnák erre a célra. Egy megkérdezett pedig azért nem tartja ideálisnak a jelenlegi helyszínt, mert így a piacnak helyet adó sétány elveszti eredeti funkcióját.

10. ábra

A piaclátogatás gyakorisága a megkérdezettek körében

Forrás: Saját szerkesztés

4. táblázat
A piaclátogatás oka (emlétek száma)

Forrás: Saját szerkesztés

	Helyi lakosok	Nem helyi lakosok
A piac sajátos hangulata miatt (környezet, alkulehetőség, közvetlenebb eladó-vásárló kapcsolat)	47	29
A piac olcsóbb, mint az üzletek	12	16
A kiszolgálás gyorsabb, mint az üzletekben	5	10

A piac tisztaságát illetően is hasonlóan pozitív véleményt fogalmaztak meg, a megkérdezettek 86%-a jó, illetve nagyon jó minősítést adott. A rossz minősítést adók is mindössze a piaci árusok elvonulása utáni rendetlenséget kifogásolták. A helyi és a nem helyi lakosok között érdemi különbség ezen a téren sem tapasztalható, bár a nem helyi lakosok némileg kritikusabbak, így közepesnél rosszabb minősítést csak nem helyi lakosok adta, de mindössze a nem helyi megkérdezettek 4%-a.

A piac szolgáltatásaival kapcsolatban szintén pozitív a megkérdezettek véleménye, a megkérdezettek 70%-a tudott érdemben válaszolni arra a kérdésre, hogy mit hiányol a piac működésével kapcsolatban. A válaszadók azonos mértékben (40-40%) hiányolják a több parkolóhelyet és illemhelyet, a fizetős őrzött kerékpártároló iránt azonban a vártnál kisebb igény mutatkozik (14%) (Bár valószínűsíthetően más eredményt kaptunk volna, ha az ingyenes tárolási lehetőségek bővítésére kérdeznénk rá). Az „egyéb” vélemények között (4%), egy-egy említés elejéig a padok hiányát, valamint a kevés szemetest és ivóvíz kutat említették.

Konkrét változtatási igényt is kevesen – a kérdésre válaszolók mindössze 8%-a – vetettek fel. A felmerült igények: a földről történő árusítás megtiltása; a húsárak hűtött, védett helyen történő árusítása; piac átépítése (sétány jelleg kihangsúlyozása), piac áthelyezése; őstermelők áru kínálatának bővítése; valamint egy megkérdezett a Ráckeve-Szigetszentmiklós közötti hajójárat beindítását javasolta.

A felmérés során arra is megkértük a vásárlókat, hogy sorolják fel a piaccal kapcsolatos legpozitívabb és legnegatívabb jellemzőket.

Legpozitívabb jellemzők:

- árszínvonal
- árusok hozzáállása
- az áruválaszték nagyobb, mint a boltokban
- Ráckevei (Soroksági) Duna közelsége, vízpart
- nagy alapterület
- hangulatos környezet
- friss áruk
- belvárosi környezet
- helyi őstermelők jelenléte
- kellemes kikapcsolódás a vásárlás
- a roma kisebbség is kereskedőként dolgozik a piacon
- lehet alkudni
- a város üdülőváros jellege ellenére megfelelően öltözködnek az emberek
- szerdán olcsóbban lehet vásárolni

Legnegatívabb jellemzők:

- 11 után az árusok autóval közlekednek a piac területén
- a tiltás ellenére a kerékpárral érkezők gyakran beviszik kerékpárjukat a piac területére
- drága (a gyümölcsök kapcsán külön is említették a magas árszínvonalat)
- a roma kisebbség jelenléte a piacon
- a Ráckeve (Soroksári) Duna kellemetlen szaga
- zsúfoltság, szűk a hely az árusok sátrai között
- kiürítés nehézsége valamilyen katasztrófaesetén
- nem hivatalos árusok jelenléte
- ingyenes parkolási lehetőségek hiánya
- piac napok után rendezetlen a sétány
- kevés illemhely

Mindezek alapján az elsődleges fejlesztés javaslataink a következők: zsúfoltság csökkentése (a kiépített díszburkolat bővítése), az árukínálat további növelése, az árusítási feltételek javítása, parkolási lehetőségek javítása, kerékpártároló építése, padok telepítése a piac környezetében.

A kérdőíves felmérés eredményeként megállapíthatjuk, hogy a piacot nem csak a helyi és a környékbeli lakosok keresik fel nagy számban, hanem a turisták is. A város állandó lakosságának több mint a felét teszi ki a szombati piaci napon a sétányon megforduló vásárlók száma (5 000 fő). Ráadásul a piacról alkotott véleményük alapvetően pozitív – mondhatni kitűnő – a megkérdezettek véleménye. Kifejezetten kedvezőnek tartják a piac fekvését – Duna közelsége –, az árukínálatot, és többnyire az árakkal valamint a piac szolgáltatásaival is elégedettek. Ennek tükrében javasolható, hogy a város a jövőben nagyobb szerepet szánjon a piacnak a turisztikai kínálatban, elsősorban a piacra és környékére szervezett különböző rendezvényeknek lehet nagy sikere.

A piacon kapható árukínálatot áttekintve kitűnt, hogy milyen sok standon lehet különböző füstölt árukat (szalonna, sonka stb.) kapni, mely ideális alap lehet gasztronómiai fesztiválok szervezéséhez, melyet néhány év alatt országos hírűvé lehetne fejleszteni. Mindehhez ideális helyszínt nyújthatnak a Duna parti sétány. Ráadásul a sétányról kitűnő panoráma mutatkozik az Árpád híd felé, mely alkalmas lenne arra, hogy a város szimbólumává váljon. Ezen kívül célszerű lenne megfontolni, hogy az eddig gazda nélküli Csepel-szigeti szőlészetnek-borászatnak nem lehetne-e Ráckeve a „gazdája”. E termék szintén alkalmas fesztiválok rendezéséhez, de mindenképpen kedvező hatása lenne, ha a környező települések borászatai állandó jelleggel képviselnék magukat a piacon. Ezt természetesen marketig szempontból is fel kell építeni, lásd például Gyula városát, ahol a békési kisüsti pálinka brandjét építették fel sikeresen az utóbbi években, de hasonlóképpen cselekedett Békéscsaba a kolbász, Nagykőrű a cseresznye, Szeged és Baja pedig a halászlé esetében.

5. FELHASZNÁLT IRODALOM

- DÖVÉNYI Z. – KOVÁCS Z. (1999): *A szuburbanizáció térbeni- társadalmi jellemzői Budapest környékén*. Földrajzi Értesítő. 48. 1-2. 33-57 o.
- ENYEDI Gy. (1988): *A városnövekedés szakaszai*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 116 o.
- FALUVÉGI A. (2000): *A magyar kistérségek fejlettségi különbségei*. Területi Statisztika. 3. (40.). 4. 319-346. o.
- JAKAB A. – RESS S. (2006): *A Ráckevei kistérség fejlesztési programjának stratégiája – Egyeztetési anyag*. Budapest. Környezeti, Gazdasági, Technológiai, Kereskedelmi Szolgáltató és Fejlesztési Rt., Budapest, 55 o.

- *Kertkultúra Kiállítás és Szabadidő park – Megvalósíthatósági tanulmány* (2007). Ráckeve, 19 o.
- KISS J. P. (2003): *A kistérségek 2000. évi GDP-jének becslése*. In.: Regionális Tudományi Tanulmányok 8. (szerk.: Nemes Nagy J.). ELTE Regionális Földrajzi Tanszék, Budapest, 39-54 o.
- MICHALKÓ G. (2004): *A bevásárlóturizmus*. Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár, 104 o.
- SIPOS Zs. (2002): *Pest megye kistérségeinek összehasonlító vizsgálata*. Területi Statisztika. 5. (42.). 2. 168-180.
- TOSICS I. (2004): *Városi fenntarthatóság és Budapest Városfejlesztési Koncepciója*. In: Város vagy világfalu? Önkormányzati szakanyag. Független Ökológiai Központ, Budapest, 21-37 o.